

MASHG'ULOTLARNI O'YIN TARZIDA TASHKIL ETISHNING NOANANAVIY USULLARI.

Ishmurodova Dilnoza Inatullayeva

Kattaqo'rg'on shaxar 15-DMTT tarbiyachi

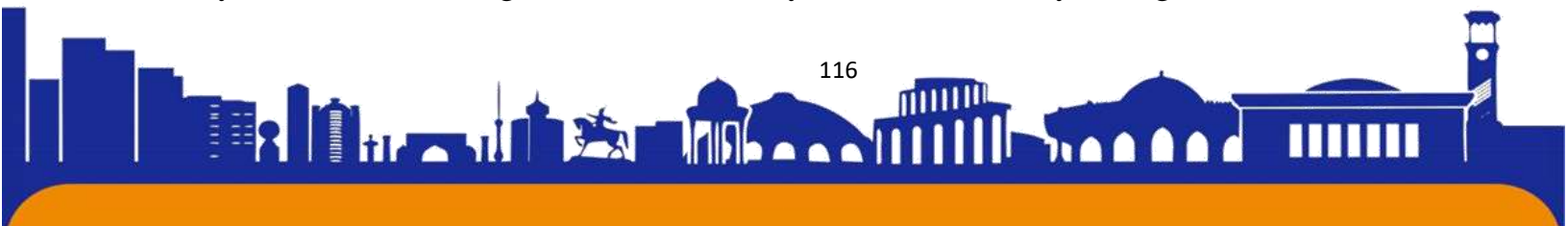
Annotatsiya. Maktabgacha ta'lim bolaning akademik va ijtimoiy rivojlanishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi. An'anaviy usullar samarali bo'lsa-da, noan'anaviy, o'yinga asoslangan yondashuvlarni o'z ichiga olgan holda, o'rganish tajribasini oshirish va yaxlit o'sishni ta'minlash mumkin. Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi darslarni o'ynoqi tarzda tashkil etish, ijodkorlik, faollik va tajribaviy o'rganishni ta'kidlashning turli noan'anaviy usullari o'rganilgan.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, o'yin asosida o'qitish, yaxlit rivojlanish, tajribaviy ta'lim, ijodiy o'qitish usullari.

Maktabgacha ta'lim bola hayotidagi muhim bosqich bo'lib, kelajakdagi akademik muvaffaqiyat va shaxsiy rivojlanish uchun zamin yaratadi. An'anaviy sinf sozlamalari ko'pincha tuzilgan faoliyatni va erta o'rganishni birinchi o'ringa qo'yadi, erta bolalik ta'limida o'yin va kashfiyotning ahamiyatini e'tiborsiz qoldiradi. Biroq, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'yinga asoslangan yondashuvlar ko'plab afzalliklarga ega, jumladan, kognitiv rivojlanish, ijtimoiy ko'nikmalar va hissiy tartibga solish. Ushbu maqola qiziquvchanlik, ijodkorlik va tasavvurni rag'batlantiradigan o'ynoqi yondashuvlarga e'tibor qaratib, maktabgacha yoshdagi darslarni tashkil etishning noan'anaviy usullarini o'rganishga qaratilgan.

Ko'plab tadqiqotlar maktabgacha ta'limda o'yinga asoslangan ta'limning ahamiyatini ta'kidlaydi. Vygotskiyning ijtimoiy-madaniy nazariyasiga ko'ra, o'yin proksimal rivojlanish zonasi bo'lib xizmat qiladi, bu erda bolalar tengdoshlari va kattalar ko'magida o'zlarining bilim qobiliyatlariga qarshi kurashadigan faoliyat bilan shug'ullanishlari mumkin. Bundan tashqari, Piaget tomonidan olib borilgan tadqiqotlar bilimlarni qurish va dunyoni tushunishda o'yinning rolini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, zamonaviy olimlar turli xil o'quv uslublarini qondirish va faol ishtirok etishni rag'batlantirish uchun o'yin mashg'ulotlarini o'quv dasturiga qo'shishni targ'ib qilmoqdalar.

- Tematik o'yin markazlari: sinf ichida go'yo oshxona, qurilish zonasi yoki tabiat burchagi kabi tematik o'yin markazlarini yarating. Ushbu markazlar

bolalarga turli rollarni o'rganish, tengdoshlari bilan muloqot qilish va xayoliy o'yin qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatlarini beradi.

- Ochiq tadqiqotlar: tabiatda sayr qilish, bog'dorchilik va hissiy tadqiqotlar kabi amaliy o'rganish tajribalari uchun ochiq joylardan foydalaning. Ochiq havoda o'tkaziladigan tadbirlar jismoniy rivojlanish, hissiy xabardorlik va tabiiy dunyoni qadrlashga yordam beradi.

- Hikoya qilish va dramatik o'yin: bolalar hikoya qilishlari, his-tuyg'ularini ifoda etishlari va til ko'nikmalarini rivojlantirishlari mumkin bo'lgan hikoyalar va dramatik o'yin tadbirlarini rag'batlantiring. Ijodiy hikoyalarni ilhomlantirish uchun rekvizitlar, kostyumlar va ochiq ko'rsatmalar bering.

- Badiiy ifoda: rasm, rasm chizish, haykaltaroshlik va kollaj yaratish kabi badiiy tadbirlarni o'quv dasturiga kiriting. Badiiy ifoda o'zini namoyon qilishni, nozik vosita mahoratini va estetik qadrlashni rivojlantiradi.

- Musiqa va harakat: qo'shiq, raqs va ritmik o'yinlarni o'z ichiga olgan musiqa va harakat faoliyatini birlashtiring. Musiqa eshitish jarayonini, ritmik muvofiqlashtirishni va hissiy ifodani rag'batlantiradi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida darslarni o'ynoqi va noan'anaviy tarzda tashkil etish bolalarning faolligini, ijodkorligini va o'rganish tajribasini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Mana noan'anaviy usullar:

- Tematik o'quv markazlari: sinfda "dramatik o'yin" maydoni, "ilmiy tadqiqotlar" burchagi, "badiiy studiya" va "hissiy bog'" kabi turli xil tematik o'quv markazlarini tashkil etish. "Bolalar ushbu markazlarni qiziqishlari va qiziqishlariga qarab erkin o'rganishlari mumkin.

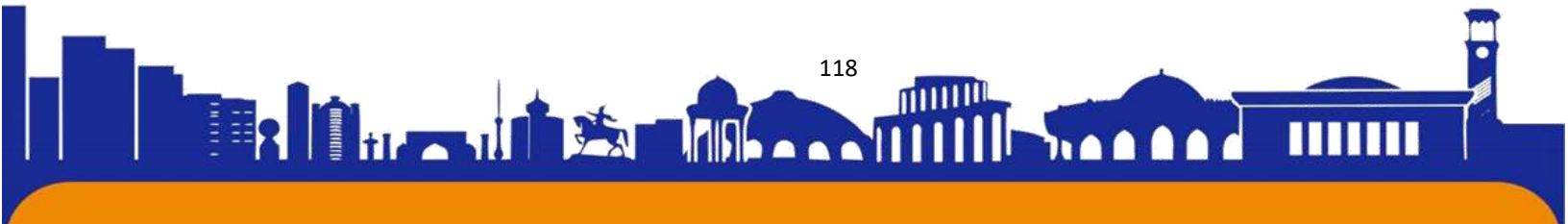
- Ochiq havoda o'rganish: iloji boricha sinfdan tashqarida o'rganing. Tabiatda sayr qilish, bog'dorchilik, ochiq san'at mashg'ulotlari va qum yoki suv sathlari bilan hissiy o'yin kabi mashg'ulotlar uchun ochiq joylarni yarating.

Ochiq ta'lim: ta'lim sozlash ichiga ochiq ta'lim tajribalarini o'z ichiga olgan talabalar uchun ko'p foyda taklif etadi. Ta'limni sinf doirasidan tashqariga olib chiqib, o'qituvchilar o'quvchilarni tabiat bilan chuqurroq aloqani ta'minlaydigan va ularning umumiy o'quv tajribasini oshiradigan amaliy mashg'ulotlarga jalb qilishlari mumkin. Ochiq ta'limni amalga oshirish uchun ba'zi takliflar:

- Tabiat sayrlari: o'quvchilar atrof-dagi tabiiy muhitni o'rganishlari mumkin bo'lgan muntazam tabiat sayrlarini tashkil qiling. Ilmiy izlanish va kuzatish elementlarini o'z ichiga olgan holda ularni o'simliklar, hayvonlar va geologik xususiyatlarni kuzatishga undang.
- Bog'dorchilik: o'quvchilar meva, sabzavot va gullarni ekish, etishtirish va yig'ishda ishtirok etishlari mumkin bo'lgan maktab bog'ini yarating. Bog'dorchilik nafaqat talabalarga o'simliklarning hayot tsikllari va ekotizimlari haqida ma'lumot beradi, balki mas'uliyat va jamoaviy ishlarni ham singdiradi.
- Ochiq san'at seanslari: talabalar barglar, gullar, toshlar va novdalar kabi tabiiy materiallardan foydalangan holda o'z ijodlarini ochib beradigan ochiq san'at stantsiyalarini o'rnatib. San'at va ekologik tadqiqotlar tushunchalarini o'z ichiga olgan holda ularni tabiatdan ilhomlangan san'at asarlarini yaratishga undang.
- Sensorli o'yin: qum yoki suv sathlari bilan hissiy o'yin uchun imkoniyatlar yarating. Ushbu tadbirlar o'quvchilarning hissiyotlarini rag'batlantiradi, shu bilan birga kognitiv, ijtimoiy va hissiy rivojlanishni rag'batlantiradi. Fan, matematika yoki geografiya bilan bog'liq mavzularni sensorli o'yin mashg'ulotlariga qo'shishni o'yab ko'ring.
- Ochiq fan tajribalari: ilmiy printsiplarni amalda namoyish etish uchun ochiq havoda ilmiy tajribalar o'tkazing. Masalan, talabalar suvdagi narsalar bilan tajriba o'tkazish orqali suzish qobiliyati kabi tushunchalarni o'rganishlari yoki tashqi muhitda urug'larning unib chiqishi va o'sishini kuzatish orqali o'simliklarning o'sishini o'rganishlari mumkin.
- Ochiq adabiyot to'garaklari: tabiiy sharoitda adabiyot to'garaklarini tashkil qilish orqali ochiq havoda o'qish faoliyatini olib boring. Talabalarga tabiat, ekologiya yoki sarguzashtlarga oid kitoblarni taqdim eting va tashqi muhit bilan o'ralgan holda munozaralarni osonlashtiring.
- Ochiq jismoniy tarbiya: jamoaviy sport, yoga yoki tabiatdan ilhomlangan fitnes muammolari kabi jismoniy tarbiya mashg'ulotlari uchun ochiq joylardan foydalaning. Ochiq jismoniy mashqlar nafaqat jismoniy salomatlikni mustahkamlaydi, balki talabalarining tabiat va ochiq havoga bo'lgan qadrini oshiradi.
- Ekologik tadqiqotlar: barqarorlik, tabiatni muhofaza qilish va ekologiya kabi mavzularni o'rganish orqali atrof-muhit tadqiqotlarini tashqi ta'lim tajribalariga

integratsiyalash. Talabalarni qush uylarini qurish, kompost qutilarini yaratish yoki axlatni tozalash kampaniyalarini o'tkazish kabi amaliy loyihalarga jalb qiling.

Ochiq ta'lim imkoniyatlarini qamrab olgan holda, o'qituvchilar qiziqishni uyg'otadigan, tabiatga muhabbat uyg'otadigan va talabalarning yaxlit rivojlanishiga yordam beradigan dinamik va boyituvchi ta'lim tajribalarini yaratishi mumkin.

- Hikoya qilish va rol o'ynash: bolalar o'zlarining sevimli hikoyalardan personajlarni ijro etish orqali ishtirok etishlari mumkin bo'lgan hikoyalar mashg'ulotlarini rag'batlantiring. Bu tasavvurni, tilni rivojlantirishni va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi.

- Musiqa va harakat: musiqa va harakatni kundalik ishlarga qo'shing. Raqs partiyalarini o'tkazing, qo'shiq kuylang va bolalar uchun ritm va tovushni o'rganish uchun musiqa asboblarini taqdim eting.

- Yoga va zehnlilik: bolalarda tanani anglash, o'zini o'zi boshqarish va yengillik texnikasini rivojlantirishga yordam beradigan oddiy yoga pozalari va zehnlilik mashqlarini joriy eting.

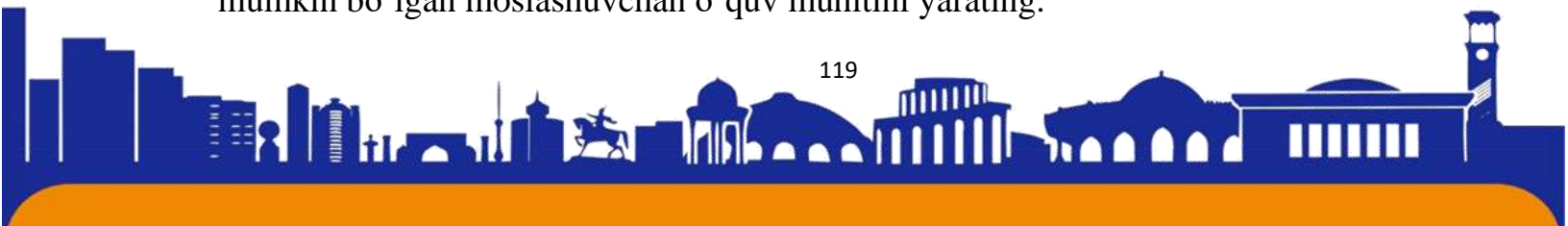
- Pazandachilik faoliyati: bolalarni o'lchash, aralashtirish va gazaklar yoki oddiy retseptlar yaratish mumkin bo'lgan oddiy pishirish yoki pishirish mashg'ulotlariga jalb qiling. Bu ularga matematik tushunchalarni o'rgatadi, ko'rsatmalarga amal qiladi va sog'lom ovqatlanish odatlarini targ'ib qiladi.

- So'rovga asoslangan ta'lim: bolalarni amaliy tadqiqotlar va tajribalar orqali savollar berish, tekshirish va javob topishga undash orqali so'rovga asoslangan o'rganishni osonlashtirish.

- Jamiyat loyihalari: yaqin atrofdagi fermer xo'jaligiga tashrif buyurish, mehmon ma'ruzachilarni (masalan, o't o'chiruvchilar, veterinarlarni) taklif qilish yoki jamoat ishlarida ishtirok etish (masalan, mahalliy parkni tozalash) kabi loyihalarda mahalliy hamjamiyat bilan hamkorlik qilish.

- Texnologiya integratsiyasi: o'quv tajribasini oshirish va bolalarni asosiy texnologiya ko'nikmalari bilan tanishtirish uchun yoshga mos ta'lim ilovalari, interaktiv doskalar yoki raqamli hikoya qilish vositalaridan foydalaning.

- Moslashuvchan o'quv joylari: bolalar harakatlanishi va ularning afzalliklari va o'rganish uslublari asosida faoliyat uchun turli sohalarni tanlashi mumkin bo'lgan moslashuvchan o'quv muhitini yarating.

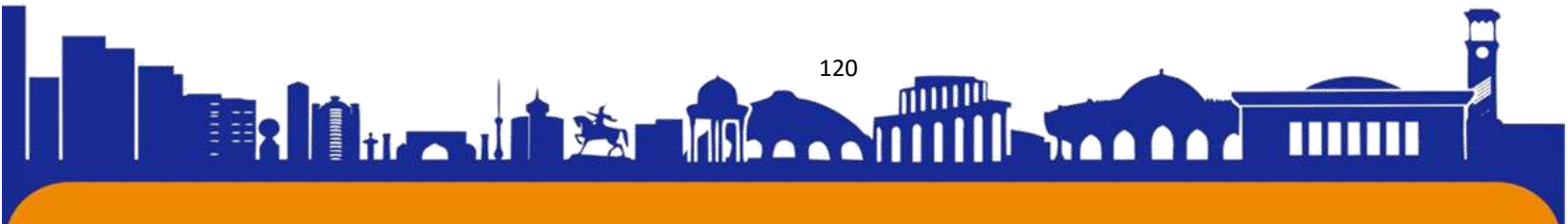
- Qo'g'irchoq teatrlari va qo'g'irchoq yasash: bolalarni o'z qo'g'irchoqlarini yaratishga va qo'g'irchoq tomoshalarini qo'yishga undash. Bu hikoya qilish qobiliyatini, ijodkorlikni va ommaviy nutqqa bo'lgan ishonchni oshiradi.
- Sirli qutilar: sirli qutilarni mavzu yoki kontseptsiya bilan bog'liq turli xil narsalar bilan to'ldiring. Bolalarga tarkibni o'rganishga va ular nima ekanligini yoki ulardan qanday foydalanish mumkinligini taxmin qilishga ruxsat bering.
- Hamkorlikdagi badiiy loyihalar: bolalarni devor, haykaltaroshlik yoki boshqa guruh asarlarini yaratish uchun birgalikda ishlaydigan hamkorlikdagi badiiy loyihalarga jalb qilish orqali jamoaviy ish va ijodkorlikni rivojlantirish.
- Xazina ovlari: yashirin xazinalarni topish uchun bolalar ta'lim tushunchalari yoki mavzulari bilan bog'liq maslahatlarni hal qiladigan xazina ovlarini tashkil qiling. Bu tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini qiziqarli tarzda targ'ib qiladi.

Ushbu noan'anaviy usullarni maktabgacha ta'limga kiritish orqali o'qituvchilar yosh bolalarning turli ehtiyojlari va qiziqishlarini qondiradigan dinamik va qiziqarli o'quv muhitini yaratishi va ularning yaxlit rivojlanishiga yordam berishi mumkin.

Topilmalar maktabgacha ta'lim muassasalarida yaxlit rivojlanishni rag'batlantirishda o'yinga asoslangan yondashuvlarning samaradorligini ta'kidlaydi. O'yin va izlanishlarga ustuvor ahamiyat berish orqali o'qituvchilar yosh o'quvchilarning turli ehtiyojlari va qiziqishlarini qondiradigan dinamik o'quv muhitini yaratishi mumkin. Bundan tashqari, o'ynoqi tajribalar kashfiyot, qiziqish va yangilikka bo'lgan muhabbatni rivojlantirib, umrbod o'rganish uchun asos yaratadi.

Xulosa va takliflar:

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi darslarni o'ynoqi tarzda tashkil etishning noan'anaviy usullari bolalarning o'rganishi, o'sishi va rivojlanishi uchun qimmatli imkoniyatlarni taqdim etadi. O'qituvchilar tajriba asosida o'rganish va bolalarga yo'naltirilgan yondashuvlarga ustuvor ahamiyat berib, o'quv dasturlarini loyihalashda ijodkorlik, moslashuvchanlik va innovatsiyalarni qabul qilishlari kerak. Bundan tashqari, o'qituvchilar o'rtasida doimiy kasbiy rivojlanish va hamkorlik maktabgacha ta'limda o'yinga asoslangan amaliyotlarni samarali amalga oshirishga yordam beradi. O'ynoqlik va izlanish madaniyatini rivojlantirish orqali biz yosh

o‘quvchilarga o‘z salohiyatlarini to‘liq ro‘yobga chiqarish va umrbod o‘quvchi bo‘lish imkoniyatini bera olamiz.

Adabiyotlar.

1. Abdulkhayevich, A. A. (2020). Challenges, Cluster and Professional Support of Today's Early Educators' through Literacy and Language that Creates a Sense about the Concept of Early Education. *International Journal of Word Art*, (2).
2. Abdullayev, A. A. (2020). System of information and communication technologies in the education. *Science and World*, 5(81), 19-21.
3. Abdullayev, A. A. (2020). Cluster method in the development of critical thinking technology in the lessons in primary school. *Science and World*, 5(81), 16-
4. Abdullayev, A. A. (2020). Development of professional skill of teachers in the higher education institutions. *TDPU ilmiy axborotlari*, 10, 191-194.
5. Abdullayeva, M. (2020). Bo‘lajak tarbiyachilarning qobiliyatini rivojlantiruvchi asosiy omil. *Zamonaviy fan va talim-tarbiya: muammo, yechim, natija*, 1, 112-114.
6. Abdurashidovna, M. D. (2020). Idea of philosophy and sufisis in poetry (On the example of Z.Mamadaliyeva's work). *Internation Journal of Word Art*, (2).
7. Atabekov, F. O. (2020). Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida jismoniy hattiharakatlarni mustaqil egallash ko‘nikmalarini shakllantirish. *Zamonaviy fan va talim-tarbiya: muammo, yechim, natija*, 1, 229-231.
8. Developmentally Appropriate Practice in Early Childhood Programs Serving Children from Birth through Age 8. (2009). National Association for the Education of Young Children. Retrieved December 10, 2017 from
9. Innovative Financing for Early Childhood Education. (2015). Save the Children. Action Network. Retrieved December 10, 2017 from
10. Innovative Pedagogical Approaches in Early Childhood Care and Education (ECCE) in the Asia-Pacific Region. (2016). UNESCO. Retrieved December 10, 2017 from

